

# בְּהַר

Behar

## ראשון

Adonoy spoke to Moshe on Mount  
Sinai, saying;

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינַי לְמִימָר

Rashi

בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בת"כ (פרשתא א, א). ונראה לי שכך פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ללמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב:

Speak to Bnei Yisroel and say to them,  
when you come to the land which I give  
to you the land shall be at rest—a  
Shabbos for Adonoy.

2 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְתָּה הָאָרֶץ שַׁבָּת

לַיהוָה:

מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לָהֶוּן אֲרִי תַעֲלוּן לְאָרְעָא  
דִּי אֲנָא יָהֵב לָכוֹן וְתַשְׁמַט אֲרְעָא שְׁמַטָּתָא קֳדָם יְיָ

Rashi

שבת לה'. לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית:

For six years you shall plant your field  
and for six years you shall prune your  
vineyard and you shall harvest its  
produce.

3 שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כַּרְמְךָ וְאָסַפְתָּ

אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

שֵׁשֶׁת שָׁנִין תִּזְרַע חֲקֵלְךָ וְשֵׁשֶׁת שָׁנִין תְּכַסֵּחַ כַּרְמְךָ  
וְתִכְנוֹשׁ יָת עַלְלָתָהּ

But the seventh year shall be a Shabbos  
of rest for the land, a Shabbos for  
Adonoy, you shall not plant your field  
and you shall not prune your vineyard.

ובשנת השביעית נח שמטתא יהי לארעא דתשמיט  
קדם יי חקלך לא תזרע וכרמך לא תכסח

4 ובשנה השביעית שבת <sup>day of rest</sup> שבתון יהיה לארץ שבת  
ליהוה שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר:

Rashi

יהיה לארץ. לשדות ולכרמים:

לא תזמור. שקוצצין זמורותיה, ותרגמו לא תכסח, ודומה לו קוצים פסוחים (ישעיה לג, יב), שרפה באש פסוחה (תהלים פ,  
יז):

[Even] crops that grew on their own  
[from the seeds of your previous]  
harvest you shall not reap, and the  
grapes of your untended vines you  
shall not gather; it shall be a year of  
complete rest for the land.

ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שבקך לא תקטוף  
שנת שמטתא יהי לארעא

5 את ספיה קצירך לא תקצור <sup>a grape</sup> ואת <sup>to dock off</sup> ענבי <sup>aftergrowth</sup>  
נזירך <sup>to gather grapes</sup> לא תבצר <sup>nazirite</sup> שנת שבתון יהיה לארץ:

Rashi

את ספיה קצירך. אפילו לא זרעתה, והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי ספיה:

לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל:

נוירך. שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם:

לא תבצר. אותם אינך בוצר, אלא מן המופקר:

The [produce] of the lands Shabbos[-  
year] shall be for yourselves, for food,  
for you, your servant and your  
maidservant, for your hired hand and  
your resident sojourner who reside  
with you.

6 וְהִיְתָה שְׁבֹת הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ <sup>she ate</sup>  
וּלְאִמָּתְךָ וּלְשֹׁכֶיךָ <sup>resident</sup> וּלְתוֹשְׁבֶיךָ <sup>hired worker</sup> הַגֵּרִים עִמָּךְ:

וְהָיָה שְׁמִטַּת אֲרֶעָא לְכוֹן לְמִיכָל לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמָּתְךָ  
וּלְאִגִּירְךָ וּלְתוֹשְׁבֶיךָ דְּדִירִין עִמָּךְ

Rashi

והיתה שבת הארץ וגו'. אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך:  
שבת הארץ לכם לאכלה. מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן השמור (ת"כ פרק א, ג):  
לך ולעבדך ולאמתך. לפי שנאמר וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ (שמות כג, יא), יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים, תלמוד לומר לך ולעבדך ולאמתך, הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן (ת"כ שם ו):  
ולשכירך ולתושבך. אף הגוים (שם ז):

[Also] for your domesticated animals  
and for the [wild] beasts that are in  
your land shall all of its produce be for  
food.

7 וּלְבִהֶמְתְּךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶצְךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ  
לְאָכֹל: (ס)

וּלְבִעִירְךָ וּלְחִיָּתָא דִּי בְּאֶרֶץ תִּהְיֵי כָּל עֲלִלָתָהּ לְמִיכָל

Rashi

ולבהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת, בהמה לא כל שכן, שמזונותיה עליך, מה תלמוד לומר ולבהמתך, מקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית, כִּלְה לחיה מן השדה כִּלְה לבהמתך מן הבית (ת"כ. שם ח. — תענית ו:):

You shall count for yourself seven  
sabbatical years, seven years, seven  
times and it shall be for you, the days  
(period) of the seven sabbatical years,  
forty-nine years.

וְתִמְנִי לָךְ שִׁבְעַת שָׁמִיטִין דְּשָׁנִין שִׁבְעַת שָׁנִין שִׁבְעַת זְמָנִין  
וַיְהִי לָךְ יוֹמֵי שִׁבְעַת שָׁמִיטִין דְּשָׁנִין אַרְבָּעִין וְתִשַׁע שָׁנִין

8 וְסָפַרְתָּ לָּךְ שִׁבְעַת שָׁבָתֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת  
פְּעָמִים וְהָיוּ לָּךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁבָתֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע  
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה:

Rashi

שבתת שנים. שמטות שנים, יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם, תלמוד לומר שבע שנים שבע פעמים, הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה (ת"כ פרשתא ב, א):  
והיו לך ימי שבע וגו'. מגיד לך שאף על פי שלא עשית שמטות עשה יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר מ"ט:

You shall make a proclamation with the  
shofar on the tenth day of the seventh  
month. On Yom Kippur shall this  
shofar-proclamation be made.  
throughout all your land.

וְתַעֲבֹר שׁוֹפָר יִבְבֵּא בִּירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעֶשְׂרָא לִירְחָא  
בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרָא תַעֲבֹרֹן שׁוֹפָרָא בְּכָל אֶרְעֹכּוֹן

decade

9 וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי  
לַחֹדֶשׁ הַבִּיּוֹם הַכְּפוּרִים תַעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אֶרְצְכֶם:

Rashi

והעברת. לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו, ו), לשון הכרזה (ר"ה לד.):  
ביום הכפורים. ממשמע שנאמר ביום הכפורים, איני יודע שהוא בעשור לחדש, אם כן למה נאמר בעשור לחדש, אלא לומר  
לך, תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית דין בלבד  
(ת"כ שם ה):

You shall sanctify the year of the fiftieth year and proclaim freedom in the land for all of its inhabitants; it shall be for you a jubilee and each man shall return to his ancestral land and each man shall return to his family.

וּתְקַדְּשׁוּן יֵת שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין וְתִקְרֹון חֲרוּתָא בְּאַרְעָא  
לְכָל יִתְבָּהָא יוֹבֵלָא הִיא תְּהִי לְכוֹן וְתִתּוּבוֹן גְּבֵר  
לְאַחֲסִנְתָּהּ וּגְבֵר לְזִרְעִיתָהּ תִּתּוּבוֹן

freedom

10 וּקְדַשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר  
בְּאַרְצֵי לְכָל-יִשְׂבֵּיהָ יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וְשְׁבַתְּם אִישׁ  
אֶל-אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ:

Rashi

וקדשתם. (ת"כ פרק ב, א) בכניסתה מקדשין אותה בבית דין, ואומרים מקודשת השנה (ר"ה ח:):  
וקראתם דרוור. לעבדים, בין נרצע, בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר, אמר ר' יהודה, מהו לשון דרוור, כמדדיר בי דיירא וכו'  
(ראש השנה ט:), שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים:  
יובל הוא. שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה, יובל שמה, על שם תקיעת שופר:  
ושבתם איש אל אחוזתו. שהשדות חוזרות לבעליהן:  
ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את הנרצע (קידושין טו:).

It is a jubilee, [that] the year of the fiftieth year shall be for you. You shall not plant and you shall not reap [even] crops that grew on their own; and you shall not gather the [grapes of] its untended vineyard,

יוֹבֵלָא הִיא שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין תְּהִי לְכוֹן לָא תִזְרְעוּן  
וְלָא תִחְצְדוּן יֵת כְּתָהָא וְלָא תִקְטְפוּן יֵת שְׁבָקָהָא

11 יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תְּהִיָּה לָכֶם לָא תִזְרְעוּ  
וְלָא תִקְצְרוּ אֶת-סְפִיחֶיהָ וְלָא תִבְצְרוּ אֶת-נִזְרֶיהָ:

Rashi

יובל הוא שנת החמשים שנה. מה תלמוד לומר, לפי שנאמר וקדשתם וגו', כדאיתא בראש השנה (ח:), ובת"כ (פרק ג, א):  
את נזריה. את הענבים המשומרים, אבל בוצר אתה מן המופקרים. כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים  
קדושות סמוכות זו לזו, שנת מ"ט שמטה, ושנת החמשים יובל:

For it is a jubilee, it shall be holy to you.  
Whatever is in the field, you may eat of  
its produce.

12 כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ

אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

אֲרִי יוֹבֵלָא הִיא קוֹדֶשָׁא תְּהִי לָכוֹן מִן חֻקְלָא תִּיכְלוּן  
יֵת עַל־תָּהּ

Rashi

קדש תהיה לכם. תופסת דמיה כהקדש, יכול תצא היא לחולין, תלמוד לומר תהיה, בהוייתה תהא (סוכה מ: — ת"כ פרק ג,  
(ג):  
מן השדה תאכלו. על ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם פלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן הבית (שם ד). כשם  
שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל:

On this jubilee year, each man shall  
return to his ancestral land.

13 בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשָׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

בְּשָׁמָא דְיוֹבֵלָא הָדָא תְּתוּבוּן גְּבֵר לְאַחֲסִנְתָּהּ

Rashi

תשובו איש אל אחוזתו. והרי כבר נאמר וְשָׁבְתֶם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ, אלא לרבות, המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו  
ביובל:

## שני

If you sell anything to your neighbor, or  
purchase [something] from your  
neighbor, do not cheat one another.

14 וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעֵמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עֵמִיתְךָ

colleague

sale

to rage or  
be violent

אֶל־ תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחֵיו:

וְאֲרִי תוֹנוּ זְבִינִין לְחֻבְרָךְ אוֹ תוֹנוּ מִיָּד דְּחֻבְרָךְ לָא  
תוֹנוּן גְּבֵר יֵת אַחוּהִי

Rashi

וכי תמכרו וגו'. לפי פשוטו, כמשמעו. ועוד יש דרשה, מנין כשאתה מוכר מכור לישראל חברך, תלמוד לומר וכי תמכרו  
ממכר לעמיתך, מכור, ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חברך, תלמוד לומר או קנה מיד עמיתך:  
אל תונו. זו אונאת ממון (שם פרשתא ג, ד — ב"מ נח:):

According to the number of years after the jubilee you shall purchase [land] from your neighbor; according to the number of produce years he shall sell it to you.

בְּמִנְיַן שָׁנִים בְּתֵר יוֹבֵל תִּזְכֶּן מִן חֶבְרֶךָ בְּמִנְיַן שָׁנִים  
עַל־לֵתָא יִזְכֶּן לָךְ

15 בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפַּר  
שָׁנֵי־תְבוּאָת יִמְכַר־לָךְ:

Rashi

במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פשוטו, ליישב המקרא על אופניו, על האונאה בא להזהיר, כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה, שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים, הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה, הרי נתאנה מוכר, לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן, וזהו שנאמר, במספר שני תבואות ימכר לך, לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ורבותינו דרשו מכאן (ערכין כט:), שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים, שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום, ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון, שמכרה לו בקמותיה, ושני, אינו יוצא מפשוטו, כלומר, מספר שנים של תבואות, ולא של שדפון, ומיעוט שָׁנִים שָׁנִים:

Based on the abundance of years, you shall increase its purchase price and based on the lack of years you shall decrease its purchase price, since it is the number of produce-seasons that he is selling to you.

לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מְקֻנָּתוֹ וּלְפִי מְעוֹט הַשָּׁנִים  
תִּמְעָט מְקֻנָּתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאָת הוּא מְכָר לָךְ:

Rashi

תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר:  
תמעט מקנתו. תמעט בדמיה:

You shall not cheat one another, and  
you shall fear your God for I am  
Adonoy, your God.

17 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עֲמִיתוֹ וִירְאֶתָּהּ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה  
אֱלֹהֵיכֶם:

וְלֹא תוֹנוּן גָּבֵר יֵת חֲבֵרָה וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ אֲרִי אָנָּה יי  
אֱלֹהֵכֶן

Rashi

ולא תונו איש את עמיתו. כאן הזהיר על אונאת דברים (ת"כ פרק ד, א), שלא יקניט איש את חבירו, ולא ישיאנו עצה שאינה  
הוגנת לו, לפי דרכו והנאתו של יועץ, ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך, היודע מחשבות הוא  
יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלהיך (ב"מ נח:):

You shall fulfill My statutes and keep  
My laws and fulfill them, and you will  
then live in the land in security.

18 וַעֲשִׂיתֶם אֶת-חֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם  
וַיִּשְׁבְּתֶם עַל-הָאָרֶץ לְבֶטַח:

וְתַעֲבֹדוּן יֵת קִימִי וְיֵת דִּינִי תִטְרוּן וְתַעֲבֹדוּן יְתֵהוּן  
וְתִיתְּבוּן עַל אֶרֶץ אֶרֶץ לְרַחֲצוֹן

Rashi

וישבתם על הארץ לבטח. שְׁבַעוֹן שמטה ישראל גולים, שנאמר אִז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ, וְהִרְצֶתָּ אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ (ויקרא כו,  
לד — שבת לג.), ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמוטות שבטלו היו:

## שלישי

The land will give forth its fruit and  
you will eat your fill, and you will live  
securely on it.

19 וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאָכַלְתֶּם לְשֹׂבַע וַיִּשְׁבְּתֶם לְבֶטַח  
עָלֶיהָ:

וְתִתֵּן אֶרֶץ אֲבִיהֶם וְתִכְלוּן לְמִשְׁבֶּע וְתִיתְּבוּן לְרַחֲצוֹן  
עָלֶיהָ

Rashi

ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצורת:  
ואכלתם לשבע. אף בתוך המעים תהא בו ברכה:

If you shall say (ask) What will we eat  
in the seventh year, for lo! we have not  
planted nor gathered our produce?

וְאָרִי תִמְרוֹן מָה נִיכּוֹל בְּשָׂמָה שְׁבִיעִתָּהּ הֲאֵלָּא לֹא נִזְרַע  
וְלֹא נִקְטָף יֵת עַל־תְּנָא

20 וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכֵל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע  
וְלֹא נִקְטָף אֶת־תְּבוּאָתָנוּ:

Rashi

ולא נאסף. אל הבית:

את תבואתנו. כגון יין ופירות האילן, וספיחין הבאים מאליהם (פסחים נא:):

I shall command (direct) My blessing to  
you in the sixth year and it will produce  
[enough] for three years.

וְאֶפְקֹד יֵת בְּרַכְתִּי לָכוֹן בְּשָׂמָה שְׁתִּיתָתָּהּ וְתַעֲבֹד יֵת  
עַל־תָּמָה לְתֵלַת שָׁנִין

21 וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשָׂה  
אֶת־הַתְּבוּאָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים:

Rashi

לשלוש השנים. למקצת הששית מניסן ועד ראש השנה, ולשביעית, ולשמינית, שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן:

You shall plant in the eighth year but  
you will still be eating from the old  
produce until the ninth year; until the  
[new] produce arrives (ripens) you shall  
eat [from] the old.

וְתִזְרְעוּן יֵת שָׂמָה תְּמִינִיתָּהּ וְתִכְלוּן מִן עַל־תָּמָה עַתִּיקָא  
עַד שָׂמָה תְּשִׁיעִתָּהּ עַד מַעַל עַל־תָּמָה תִּכְלוּן עַתִּיקָא

22 וְזִרְעֹתֶם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית וְאָכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה  
יָשֹׁן עַד | הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ  
תֹאכְלוּ יָשֹׁן:

Rashi

עד השנה התשיעית. עד חג הסוכות של תשיעית שהיא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה  
בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית. ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים, בששית שלפני השמטה השביעית, שהן  
בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית והיובל, ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן:

The land shall not be sold in perpetuity,  
for the land is Mine, for, you are [merely  
as] foreigners and resident aliens before  
Me.

וְאֶרֶץ אֲלֵךְ לֹא תִזְדָּבֵן לְחֵלּוּטִין אֲרִי דִּילִי אֶרֶץ אֲרִי דִּירִין  
וְתוֹתְבִין אֶתְּוֹן קִדְמִי

23 וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכַר לְצִמְתָּת פִּי־לִי הָאָרֶץ פִּי־גֵרִים  
excision  
resident  
וְתוֹשְׁבִים אִתָּם עִמָּדִי:

Rashi  
והארץ לא תמכר. ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה (ת"כ שם ח):  
לצמתת. לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית:  
כי לי הארץ. (ת"כ) אל תרע עינך בה (שם), שאינה שלך:

In all of your ancestral lands you shall  
grant redemption to the land.

וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם אֲחֻסְנָתְכֶן פְּרֻקָּנָא תִתְּנוּן לְאֶרֶץ

24 וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם גְּאֻלָּה תִתְּנוּ לָאָרֶץ: (ס)  
he  
redeemed  
her

Rashi  
ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ) לרבות בתים, ועבד עברי (שם ט), ודבר זה מפורש בקידושין בפרק א' (דף כא.). ולפי פשוטו,  
סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר אחזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים, או הוא, או קרובו, ואין הלוקח יכול לעכב:

## רביעי

If your brother becomes impoverished  
and sells some of his ancestral land, and  
a close relative comes and redeems that  
which his brother sold.

אֲרִי יִתְמַסְכֵּן אָחוּךְ וַיִּזְבֵּן מֵאֲחֻסְנָתָה וַיֵּיטִי פְּרִיקָהּ  
דְּקָרִיב לָהּ וַיִּפְרוֹק יֵת זְבִינִי אָחוּךְ

25 כִּי יִמּוֹךְ יָמֶיךָ וְאָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וַבֵּא גֹאֲלוֹ הַקָּרִב  
to become  
thin  
אֵלָיו וַגָּאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו:  
sale

Rashi  
כי ימוך אחיך ומכר. מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני (ת"כ פרק ה, א):  
מאחזתו. ולא כולה, למדה תורה דרך ארץ, שישיר שדה לעצמו:  
וגאל את ממכר אחיו. ואין הלוקח יכול לעכב:

[Or] if the man has no redeemer (close relative) but has acquired sufficient means and finds [it] enough to redeem it [himself],

וְגֵבֶר אֲרִי לֹא יִהְיֶה לֵּה פֶּרִיק וְתִדְבֵּק יָדָהּ וַיִּשְׁפַּח כְּמִסַּת  
פְּרֻקָּנָהּ

26 וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה-לּוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁיגָהּ יָדוֹ וּמָצָא כָּדִי  
to reach  
he  
redeemed  
her  
גֹּאֲלָתָהּ :

Rashi

ואיש כי לא יהיה לו גאל. וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים, אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו (קידושין שם — ת"כ  
פרק ה, ב):

He shall calculate the number of years for which he sold the land and return the remainder (excess) to the man to whom he had sold it, and he shall return to his ancestral land.

וַיַּחְשֹׁב יָת שְׁנֵי זְבִינוֹהִי וַיָּתֵב יָת מוֹתָרָא לְגֵבֶר דִּי זָכָן  
לֵּה וַיָּתֵב לְאַחֲסִנְתָּהּ

27 וַיַּחְשֹׁב אֶת-שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת-הָעֶלְף לְאִישׁ  
to be  
redundant  
אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

Rashi

וחשב את שני ממכרו. כמה שנים היו עד היובל, כך וכך, ובכמה מכרתיה לך, בכך וכך, עתיד היית להחזירה ביובל, נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה, אכלת אותה שלש שנים או ארבע, הוצא את דמיהן מן החשבון, וטול את השאר, וזהו: והשיב את העודף. בדמי המקח על האכילה שאכל, ויתנם ללוקח:  
לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה, שבא לגאלה (ערכין ל.):

Or if he does not have within his means enough to retrieve the land to himself, then that which he sold remains in the possession of the buyer until the jubilee year. It is then released by the jubilee and he [the seller] returns to his ancestral land.

וְאִם לֹא תִשְׁפֹּחַ יָדָהּ כְּמִסַּת אֲתָב לָהּ וַיְהִי זְבִינוּהָ  
בִּידָא דְזָבֵן יְתָהּ עַד שְׁתָּא דִּיּוֹבֵלָא וַיִּפּוֹק בִּיּוֹבֵלָא וַיִּתּוּב  
לְאַחֲסִנְתָּהּ

28 וְאִם לֹא־מִצָּאָה יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמָּכְרוֹ בְּיַד

הַקִּנְיָה אֲתָו עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בִּיבֹל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

Rashi

די השיב לו. מכאן שאינו גואל לחצאין:

עד שנת היובל. שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו (ת"כ שם ז):

## חמישי

If a man shall sell a residential home [that is] within a walled city, the time allotted for its redemption shall be until the end of one year after he sold it. He has the days [of a full year] in which to redeem it.

וְגִבְרָא אֲרִי יִזְבֵּן בֵּית מוֹתָב קִרְתָּא מְקַפָּא שׁוּר וְתֵהּ  
פוּרְקָנָה עַד מְשָׁלֵם שְׁתָּא דְזְבִינוּהָ עֲדָן בְּעֲדָן תֵּהּ  
פוּרְקָנָה

29 וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה

הֵאֱלָתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמָּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: he  
redeemed  
her

sale

Rashi

בית מושב עיר חומה. בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון (שם פרשתא ד, א):

והיתה גאלתו. לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה, הוצרך לפרש בזה שהוא חלוק, שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה:

והיתה גאלתו. של בית:

ימים. ימי שנה שלימה קרוים ימים, וכן תִּשָּׁב הַנִּעְרָה אֶתְנוּ יָמִים (בראשית כד, נה):

If he does not redeem it by the end of a full year, the house within the city that is surrounded by a wall shall then remain in perpetuity to its purchaser for his generations (descendants.) It is not released by the jubilee.

30 וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מָלְאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָהּ וְקָם הַבַּיִת

אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לֹא [לוֹ] חֹמָה לְצִמְיַתָּהּ לְקִנְיָהּ אֲתוֹ

to the  
generation

לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בִּיבֹל:

וְאִם לֹא יִתְפָּרֵק עַד מִשְׁלֹם לָהּ שְׁתָּא שְׁלֻמָּתָא וִיקוּם  
בֵּיתָא דִּי בְקָרְתָּא דִּי לָהּ שׁוּרָא לְחִלּוּטִין לְדִי זְבוּן יִתָּה  
לְדֹרוּהִי לֹא יִפּוּק בִּיבֹלָא

Rashi

וקם הבית וגו' לצמיתת. יצא מכחו של מוכר ועומד בכחו של קונה:

(אשר לא חמה. לו קרינו, אמרו רז"ל (ערכין לב.) אע"פ שאין לו עכשיו, הואיל והיתה לו קודם לכן. ועיר נקבה היא, והוצרך לכתוב לה, אלא מתוך שצריך לכתוב לא בפנים, תקנו לו במסורת זה נופל על זה):  
לא יצא ביבול. אמר רב ספרא (אף) אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא (שם לא):

The houses of open cities which are not surrounded by a wall shall be considered as a field of the land. It shall have a redemption and it is released by the jubilee.

31 וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סְבִיב עַל־שָׂדֶה

הָאָרֶץ יִחְשָׁב גְּאֻלָּהּ תְּהִי־לּוֹ וּבִיבֹל יֵצֵא:

וּבְתֵי פְצֻחֵי דִּי לִית לְהוֹן שׁוּר מִקַּף סְחֹר סְחֹר עַל  
חֲקַל אֶרְעָא יִתְחַשֵּׁב פְּרָקְנָא תְּהִי לָהּ וּבִיבֹלָא יִפּוּק

Rashi

ובתי החצרים. כתרוממו פְּצֻחֵי, עיירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע הָעָרִים וְחֲצִירֵיהֶם (יהושע יג, כח),

בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירֵתָם (בראשית כה, טז):

על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל, ויוצאין ביובל לבעלים, אם לא נגאלו:

גאלה תהיה לו. מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים (ת"כ פרק ו, ב — ערכין לג.):

וביובל יצא. בחנם:

The cities of the Levites the houses in  
the cities of their ancestral land, the  
Levites shall have an eternal right of  
redemption.

32 וְעִרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עִרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תְּהִיָּה  
לְלוֹוִיִּם:

וְקִרְוֵי לִיְוָאֵי בְּתֵי קִרְוֵי אֲחֻסְנִתָּהוֹן פּוֹרְקוֹן עָלֶיךָ תְּהִי  
לְלִיְוָאֵי

Rashi

וערי הלויים. ארבעים ושמנה עיר שנתנו להם:  
גאולת עולם. גואל מיד אפילו לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם  
מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם, ואינו חלוט לסוף שנה (שם):

If anyone redeems [a house or field]  
from the Levites, then the house or his  
ancestral city shall be released by the  
jubilee, for the houses of the Levitic  
cities are [considered] their ancestral  
lands among Bnei Yisroel.

33 וְאִשֶּׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ  
בִּיבֹל כִּי בְּתֵי עִרֵי הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי  
יִשְׂרָאֵל:

וְדִי יִפְרוֹק מִן לִיְוָאֵי וַיִּפּוֹק זִבְיָן בֵּיתָא וְקִרְתָּא אֲחֻסְנִתָּה  
בִּיּוֹבֵלָא אֲרִי בְּתֵי קִרְוֵי לִיְוָאֵי הִיא אֲחֻסְנִתָּהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי  
יִשְׂרָאֵל

Rashi

ואשר יגאל מן הלויים. ואם יקנה בית או עיר מהם. ויצא ביבול. אותו ממכר של בית, או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה  
חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, וגאולה זו, לשון מכירה. דבר אחר לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללויים, יכול לא  
דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט, ת"ל ואשר יגאל מן הלויים, אף  
הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם:  
ויצא ממכר בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל:  
כי בתי ערי הלויים הוא אחזתם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום  
שדות, ויש להם גאולה כשדות, כדי שלא יופקע נחלתם מהם:

The field on the outskirts of their cities  
may not be sold for it is their perpetual  
ancestral land.

34 וְשָׂדֵה מִגְרָשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא יִמָּכַר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא

לָהֶם: (ס)

וְחֶקֶל רוֹחַ קְרוֹיָהוֹן לֹא יִזְדָּבֵן אֲרִי אֲחֻסָּנַת עָלָם הוּא  
לָהוֹן

Rashi

ושדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ביובל, כמו שנאמר בישראל ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד (ויקרא כז, כ), אבל בן לוי גואל לעולם:

If your brother becomes impoverished  
and his hand (assets) become shaky  
among you, you must support him, [so  
too] the proselyte and the sojourner,  
[so] that he shall live with you.

35 וְכִי־יִמָּוֶה אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהִחְזַקְתָּ בּוֹ  
גֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ: <sup>to become thin</sup> <sup>to waver</sup>

וְאֲרִי יִתְמַסְכֵּן אָחוֹךְ וּתְמוֹט יָדָה עִמָּךְ וְתִתְקַף בֶּה דִּיר  
וְתוֹתֵב וְחִי עִמָּךְ

Rashi

והחזקת בו. אל תניחיו שירד ויפול, ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד. למה זה דומה, למשאוי שעל החמור, עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו: גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב, ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות:

You shall not take from him interest or  
usury and you shall fear your God, and  
your brother shall live with you.

36 אַל־תִּתֶּקֶח מֵאִתּוֹ <sup>interest on a debt</sup> נִשְׁךְ וְתִרְבִּית <sup>interest</sup> וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ

וְחִי אָחִיךָ עִמָּךְ:

לֹא תִסֵּב מִנֶּה חֲבוּלָיָא וְרִבִּיתָא וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ וְחִי  
אָחוֹךְ עִמָּךְ

Rashi

נשך ותרבית. חד שווינהו רבנן, ולעבור עליו בשני לאוין (ב"מ ס:): ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית, וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלהיך, או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך לומר, ויראת מאלהיך (ב"מ נח:):

You must not give (lend) him your money with interest, and usuriously you must not advance him your food.

יֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לֵה בְּחִבּוּלִיא וּבִרְבִּיתָא לֹא תִתֵּן  
מִיכְלָךְ

I am Adonoy your God who brought you out from the land of Egypt to give you the land of Canaan, to be a God for you.

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיכֶם דִּי אֶפְקִית יְתִכּוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם  
לְמִתָּן לָכֶן יֵת אֶרְעָא דְּכַנְעַן לְמַהְיֵי לָכֶן לְאַלֵּה

37 אֶת־כֶּסֶף לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן  
אֶכְלֶךְ:

38 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם  
לִתֵּת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: (ס)

Rashi

אשר הוצאתי וגו'. והבחנתי בין בכור לשאינו בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל ברבית, ואומר של נכרי הם. דבר אחר אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצותי, אפילו הן כבדות עליכם: לתת לכם את ארץ כנען. בשכר שתקבלו מצותי: להיות לכם לאלהים. שכל הדרך בארץ ישראל, אני לו לאלהים, וכל היוצא ממנה, כעובד עבודת אלילים (ת"כ פרשתא ה, ד — כתובות קי:):

## שישי

If your brother becomes impoverished and is sold to you, you must not work him like a slave.

וְאִרִי יִתְמַסְכֵּן אֶחָיוֹ עִמָּךְ וַיִּזְדָּבֶן לָךְ לֹא תַפְלֶח בּוֹ  
פְּלֶחֶן עֲבָדִין

39 וְכִי־ יִמּוֹךְ אֶחָיוֹ עִמָּךְ וְנִמְכַּרְלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ  
עֲבָדַת עֲבָד:

to become thin

Rashi

עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד, שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ, ולא ינעול לו מנעליו:

Like a hired hand or resident [worker]  
shall he be with you He shall serve you  
until the jubilee year.

40 <sup>resident</sup> <sup>hired worker</sup> כְּשֹׂכֵר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שָׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד  
עִמָּךְ:

כְּאֶגִּירָא כְּתוֹתְבָא יְהִי עִמָּךְ עַד שְׁתָּא דִּיבֵלָא יִפְלַח  
עִמָּךְ

Rashi

כשכיר כתושב. עבודת קרקע, ומלאכת אומנות, כשאר שכירים התנהג בו:  
עד שנת היבל. אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציאו:

Then he and his children shall depart  
from you and return to his own family.  
He shall return to his ancestral estate.

41 וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ  
וְאֶל־אֲחֻזַּת אָבִיתוֹ יָשׁוּב:

וַיִּפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָוְהִי עִמָּה וְיָתוּב לְזִרְעִיתָהּ  
וְלִאֲחֻזַּת אָבִיהָתוֹהִי יָתוּב

Rashi

הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן, אלא מכאן, שרבו חייב במזונות בניו (ת"כ פרק ז, ג — קידושין  
כב.).  
ואל אחוזת אבותיו. אל כבוד אבותיו, ואין לזלזלו בכך (מכות יג.).  
אחוזת. חזקת:

For they are My servants, whom I  
brought out from the land of Egypt,  
they shall not be sold [in the market] as  
slaves.

42 כִּי־עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא  
יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֹת עֶבֶד:

a sale

אַרִי עֲבָדֵי אֲנֹן דִּי אֶפְקִית יְתַהוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא  
יִזְדָּבְנוּ וְכִין עֲבָדִין

Rashi

כי עבדי הם. שטרי קודם (ת"כ פרשתא ו, א):  
לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה, כאן יש עבד למכור, ולא יעמידנו על אבן הַלְקָח:

You must not rule over him to crush  
him and you shall fear your God.

43 לא תרדה בו בפרך ויראת מאלהיו: <sup>hard labor</sup> <sup>to tread down</sup>

לא תפלח ביה בקשיו ותדחל מאלהיו

Rashi

לא תרדה בו בפרך. מלאכה שלא לצורך, כדי לענותו, אל תאמר לו הֵחֵם לי את הכוס הזה, והוא אינו צריך, עֲדֵר תחת הגפן, עד שאבוא, שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור ללב, לכך נאמר ויראת:

Your slaves and maidservants that you  
shall possess from the nations that  
surround you, from them you may  
purchase slaves and maidservants.

44 ועבדך ואמתך אשר יהיו־לך מאת הגוים אשר

סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה:

ועבדך ואמתך די יהון לך מן עממיא די בסחריניכון  
מנהון תקנו עבדין ואמהן

Rashi

ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. אם תאמר אם כן במה אשתמש, בעבדי איני מושל, בז' אומות איני נוחל, שהרי הזהרתני לא תחיה כל נשמה (דברים כ, טז), אלא מי ישמשני: מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבתיכם. ולא שבתוך גבול ארצכם, שהרי בהם אמרתי, לא תחיה כל נשמה:

Also, from the children of the  
sojourners who reside with you from  
them you may purchase [slaves], and  
from their families that live among you  
that were born in your land. [All these]  
shall be your permanent possession.

45 וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו

וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם והיו

לכם לאחזה:

ואף מבני תותביא ערליא דדירין עמכון מנהון תקנו  
ומזרעיתהון דעמכון די אתילידו בארעכון ויהון לכון  
לאחסנא

Rashi

וגם מבני התושבים. שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם, הבן הולך אחר האב, ואינו בכלל לא תחיה, אלא אתה מותר לקנותו בעבד (קידושין סז):  
מהם תקנו. אותם תקנו:

You shall will them as inheritance to your children after you as hereditary property; you shall keep them in servitude permanently. However regarding your bretheren, Bnei Yisroel, man over his brother, you must not rule over him to crush him.

והתנחלתם אתם לבניכם אחרים לרשת אחיה 46

לעלם בהם תעבדו ובאתיכם בני־ישראל איש באחיו  
לא־תרדה בו בפרך: (ס)

ותחסון יתהון לבניכון בתריכון לירותת אחסנא לעלם  
בהון תפלחון ובאתיכון בני ישראל גבר באחיה לא  
תפלח בה בקשיו

Rashi

והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם, שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם: והתנחלתם. כמו והתחזקתם:  
איש באחיו. להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך:

## שביעי

If a foreigner or resident acquires means while your brother becomes impoverished by him, and is sold to a resident foreigner who resides with you or to the offspring of a foreign family.

47 וְכִי תִשִּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמָךְ וּמָךְ אֶחָיֶךָ  
עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֶקֶר מִשְׁפַּחַת  
גֵּר:

וארי תדבק יד ערל ותותב עמך ויתמסכן אחיך עמה  
ויזדבן לערל תותב עמך או לארמי זרעית גיורא

Rashi

יד גר ותושב. גר והוא תושב, כתרגומו עַל תּוֹתֵב, וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב:

וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לו שיעשיר, דבוקו עמך:

ומך אחיך עמו. מי גרם לו שימוך, דבוקו עמו, על ידי שלמד ממעשיו:

משפחת גר. זהו עכו"ם, כשהוא אומר לעקר, זה הנמכר לעבודת אלילים עצמה (שם כ. ב"מ עא.), להיות לה שמש, ולא

לאלהות, אלא לחטוב עצים, ולשאוב מים:

After he is sold redemption shall be his,  
one of his bretheren shall redeem him.

he  
redeemed  
her

48 אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּהּ תִּהְיֶה-לָּהּ אֶחָד מֵאֲחָיו יִגְאֹלֶנּוּ:

בְּתֵר דִּיזְדָּבֵן פִּרְקָנָא תְּהִי לֵה חַד מֵאֲחוּהִי יִפְרָקְנָהּ

Rashi

גאולה תהי לו. מיד, אל תניחהו שִׁיטְמֶע:

Either his uncle or his uncles son  
(cousin) shall redeem him or the closest  
(other) family relative shall redeem him.  
If he obtains sufficient means of his own  
he may be redeemed [on his own.]

49 אוֹ-אִדְּלוֹ אוֹ בֶן-דָּדוֹ יִגְאֹלֶנּוּ אוֹ-מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ

יִגְאֹלֶנּוּ אוֹ-הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל:

אוֹ אֶחָ אָבוּהִי אוֹ בֶר אֶחָ אָבוּהִי יִפְרָקְנָהּ אוֹ מְקָרִיב

בְּשָׂרָהּ מִזֶּרְעִיתָהּ יִפְרָקְנָהּ אוֹ דִתְדָבֵק יָדָהּ וְיִתְפָּרֵק

He shall reckon with the one who  
bought him. [According to the number  
of years] from the year which he was  
sold to him until the jubilee year. His  
purchase price shall be [proportional]  
to the number of years; at the rate of the  
days of a hired hand it shall be  
[considered as he worked] with him.

50 וַיַּחֲשֹׁב עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנֵת הַמִּכְרוֹ לֹו עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה

כֶּסֶף מִמִּכְרוֹ <sup>sale</sup> בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימִי <sup>hired worker</sup> שָׂכִיר יִהְיֶה

עָמּוֹ:

וַיַּחֲשֹׁב עִם זָבִיגָה מִשְׁתָּא דְאִזְדָּבֵן לֵה עַד שְׁתָּא דִיבְלָא

וַיְהִי כֶסֶף זָבִיגָהּ בְּמִנְיָן שָׁנָא כְּיוֹמֵי אַגִּירָא יְהִי עָמָה

Rashi

עד שנת היובל. שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למטה, ויצא בשנת היובל, ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר, ואף על פי כן לא תבא עליו בעקיפין, מפני חלול השם (ב"ק קיג.), אלא כשבא ליגאל ידקדק

בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו, אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה, ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו חמשה מנים, ויתן לו העבד ט"ו מנים, וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים: כימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה, וינכה לו:

If there are yet many years [until the jubilee] accordingly shall he return his redemption money from his purchase price.

51 אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף

מקנתו:

אם עוד סגיות בשנאי לפומהן יתב פרקנה מכסף  
ובינהי

Rashi

אם עוד רבות בשנים. עד היובל:  
לפיהן. הכל כמו שפירשתי:

If there remain but a few years until the jubilee year, he shall make a [similar] calculation, based on the number of years he shall return his redemption money [to the purchaser.]

52 ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היבל וחשב לו כפי

שנאי ישיב את גאלתו:

ואם זער ישתאר בשנאי עד שתא דיובלא ויחשב לה  
כפום שנוהי יתב ית פורקנה

As a hired hand [working] on a yearly basis shall he be considered with him; he shall not rule over him to crush him before your eyes.

to tread  
down

53 כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא ירדנו

hard labor

בפרך לעיניך:

כאגיר שנא בשנא יהי עמה לא יפלח בה בקשיו  
לעיניך

Rashi

לא ירדנו בפרך לעיניך. כלומר ואתה רואה:

If he is not redeemed through these means he then goes out in the jubilee year, he, along with his children.

וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָהּ וַיֵּצֵא בְּשָׁנַת הַיָּבֵל הוּא וּבָנָיו  
עִמּוֹ:

54 וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָהּ וַיֵּצֵא בְּשָׁנַת הַיָּבֵל הוּא וּבָנָיו

עִמּוֹ:

Rashi

וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָהּ. באלה הוא נגאל, ואינו נגאל בשש (קידושין טו):  
(הוא ובניו עמו. הנכרי חייב במזונות בניו (קידושין כב.))

For, Bnei Yisroel are My servants. They are My servants whom I have brought out of the land of Egypt, I am Adonoy, your God.

אֲרִי דִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין עֲבָדֵי אֲנֹן דִּי אֶפְקִית  
יְתְּהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵיכֻן

55 כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי

אוֹתָם מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

Rashi

כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם:  
אני ה' אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה, כאלו משעבדן מלמעלה:

## ויקרא 26

You shall not make idols for yourselves  
and graven images and memorial  
stones you shall not raise up for  
yourselves, and a prostration stone you  
shall not set in your land upon which to  
prostrate oneself, for I am Adonoy, your  
God.

לֹא תַעֲבֹדוּן לָכוֹן טַעֲוֹן וְצֵלִם וְקִמָּא לֹא תַקִּימוּן לָכוֹן  
וְאִבֹּן סִגְדָא לֹא תַתְּנוּן בְּאַרְצְכֶם לְמַסְגַּד עָלֶיהָ אֲרִי אֲנִי  
יְיָ אֱלֹהֵיכֶם

1 לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם <sup>idol</sup> אֱלִילִים וּפְסֵל וּמִצְבֵּה לֹא־תַקִּימוּ  
לָכֶם וְאִבֹּן <sup>ornament</sup> מְשֻׁכֵּית לֹא תַתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת  
עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

Rashi

לא תעשו לכם אלילים. כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת אלילים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לכך נאמרו מקראות הללו (ת"כ פרק ט, ו). ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר, בתחלה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכור מטלטליו, לכך סמך לה, וכי תמכור ממכר, (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו' דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו, סוף מוכר אחוזתו, לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו, לא חזר בו, סוף לזה ברבית, כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות, לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו, לא חזר בו, לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי (קידושין כ.).  
ואבן משכית. לשון כסוי, כמו וְשֻׁכְתִּי כָפִי (שמות לג, כב), שמכסין הקרקע ברצפת אבנים:  
להשתחות עליה. אפילו לשמים, לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה לעשות כן, חוץ מן המקדש (מגילה כב.).

You shall keep My Shabbosos and you  
shall fear (revere) My Sanctuary, I am  
Adonoy.

יֵת יוֹמֵי שַׁבָּתֵי דִילִי תִטְרוּן וּלְבֵית מִקְדָּשִׁי תִהְיוּן דְּחִלִין  
אֲנִי יְיָ

2 אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: (ס)

Rashi

אני ה'. נאמן לשלם שכר:

Jeremiah 32:6-27

## הפטרה — ירמיהו

## הפטרה

## ירמיהו 32

And Jeremiah said: 'The word of the LORD came unto me, saying:

Behold, Hanamel, the son of Shallum thine uncle, shall come unto thee, saying: Buy thee my field that is in Anathoth; for the right of redemption is thine to buy it.'

So Hanamel mine uncle's son came to me in the court of the guard according to the word of the LORD, and said unto me: 'Buy my field, I pray thee, that is in Anathoth, which is in the land of Benjamin; for the right of inheritance is thine, and the redemption is thine; buy it for thyself.' Then I knew that this was the word of the LORD.

And I bought the field that was in Anathoth of Hanamel mine uncle's son, and weighed him the money, even seventeen shekels of silver.

6 וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִיא דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

7 הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלּוּם דָּדִי בָּא אֵלַי לֵאמֹר קְנֵה לִּי

he  
redeemed  
her

אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנֹתוֹת כִּי לִּי מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה

לְקָנוֹת:

8 וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּדִי כְּדָבַר יְהוָה אֶל־חֲצֹר

target

הַמְטָרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנֹתוֹת

something  
occupied

אֲשֶׁר | בְּאַרְצָן בִּנְיָמִין כִּי־לִי מִשְׁפָּט הִירְשָׁה וְלִי

הַגָּאֵלָה קְנֵה־לִּי וְאֵדַע כִּי דְּבַר־יְהוָה הוּא:

9 וַאֲקָנָה אֶת־הַשְּׂדֵה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנֹתוֹת

וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעֶשְׂרֵה הַכֶּסֶף:

And I subscribed the deed, and sealed it, and called witnesses, and weighed him the money in the balances.

10 וְאַכְתָּב בְּסֵפֶר וְאַחֲתָם וְאַעֲד עֵדִים וְאַשְׁקַל הַכֶּסֶף  
to close up  
a pair of  
scales  
בְּמֵאזְנִים :

So I took the deed of the purchase, both that which was sealed, containing the terms and conditions, and that which was open;

11 וְאַקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצּוֹה וְהַחֲקִים  
וְאֶת־הַגְּלוּי:

and I delivered the deed of the purchase unto Baruch the son of Neriah, the son of Mahseiah, in the presence of Hanamel mine uncle[’s son], and in the presence of the witnesses that subscribed the deed of the purchase, before all the Jews that sat in the court of the guard.

12 וְאָתַן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה בֶּן־מַחְסִיָּה  
לְעֵינַי חֲנַמֶּל דָּוִי וְלְעֵינַי הָעֵדִים הַכּוֹתְבִים בְּסֵפֶר  
הַמִּקְנָה לְעֵינַי כָּל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה:

And I charged Baruch before them, saying:

13 וְאַצְוֶה אֶת בָּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר:

’Thus saith the LORD of hosts, the God of Israel: Take these deeds, this deed of the purchase, both that which is sealed, and this deed which is open, and put them in an earthen vessel; that they may continue many days.

14 כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ  
אֶת־הַסִּפְרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֶת  
הַחֲתוּם וְאֶת סֵפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וְנָתַתֶּם בְּכַל־יִתְרֹשׁ לְמַעַן  
יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים: (ס)

For thus saith the LORD of hosts, the God of Israel: Houses and fields and vineyards shall yet again be bought in this land.’

15 כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ  
בָּתִּים וּשְׂדוֹת וְכַרְמִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת: (פ)

Now after I had delivered the deed of  
the purchase unto Baruch the son of  
Neriah, I prayed unto the LORD,  
saying:

'Ah Lord GOD! behold, Thou hast made  
the heaven and the earth by Thy great  
power and by Thy outstretched arm;  
there is nothing too hard for Thee;

who showest mercy unto thousands,  
and recompensest the iniquity of the  
fathers into the bosom of their children  
after them; the great, the mighty God,  
the LORD of hosts is His name;

great in counsel, and mighty in work;  
whose eyes are open upon all the ways  
of the sons of men, to give every one  
according to his ways, and according to  
the fruit of his doings;

who didst set signs and wonders in the  
land of Egypt, even unto this day, and  
in Israel and among other men; and  
madest Thee a name, as at this day;

and didst bring forth Thy people Israel  
out of the land of Egypt with signs, and  
with wonders, and with a strong hand,  
and with an outstretched arm, and with  
great terror;

16 וְאַתְּפִלֵּל אֶל־יְהוָה אֲחֵרִי תְּתִי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה

אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה לֵאמֹר:

17 אֵהָהָ <sup>alas</sup> אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה | אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם

וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַךְ הַגָּדוֹל וּבְזְרֻעַךְ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפְלֵא

מִמֶּךָ כָּל־דָּבָר:

18 עָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים וּמִשְׁלָם עֵן אָבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם

אֲחֵרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְהוָה צָבָאוֹת שְׁמוֹ:

19 גָּדֹל הָעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה <sup>execution</sup> אֲשֶׁר־עִינִיךָ פָקָחוֹת

עַל־כָּל־דֶּרֶכֶיךָ בְּנִי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ וּכְפָרִי

מֵעַלְלָיו:

20 אֲשֶׁר־שִׁמְתָּ אֱלֹהִים וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם

הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לָּךְ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה:

21 וַתֵּצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֱתוֹת

וּבְמוֹפְתִים וּבִיד חֲזָקָה וּבְאֲזֻרְעַ נְטוּיָה <sup>fear</sup> וּבְמוֹרָא <sup>the arm</sup>

גָּדוֹל:

and gavest them this land, which Thou didst swear to their fathers to give them, a land flowing with milk and honey;

and they came in, and possessed it; but they hearkened not to Thy voice, neither walked in Thy law; they have done nothing of all that Thou commandedst them to do; therefore Thou hast caused all this evil to befall them;

behold the mounds, they are come unto the city to take it; and the city is given into the hand of the Chaldeans that fight against it, because of the sword, and of the famine, and of the pestilence; and what Thou hast spoken is come to pass; and, behold, Thou seest it.

Yet Thou hast said unto me, O Lord GOD: Buy thee the field for money, and call witnesses; whereas the city is given into the hand of the Chaldeans.'

Then came the word of the LORD unto Jeremiah, saying:

'Behold, I am the LORD, the God of all flesh; is there any thing too hard for Me?

22 וַתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם  
לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

23 וַיָּבֹאוּ וַיֵּרְשׁוּ אֹתָהּ וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלְךָ וּבְתוֹרֹתֶיךָ  
[וּבְתוֹרֹתֶיךָ] לֹא־הִלְכוּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָהּ לָהֶם  
לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ וַתִּקְרָא אַתָּם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת:

24 הִנֵּה הַסְּלִלוֹת <sup>rampart</sup> בָּאוּ הָעִיר לְלָכְדָּהּ וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד  
הַכַּשְׂדִּים הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדָּבָר  
וְאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הָיָה וְהִנֵּה רָאִהָ:

25 וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֵלַי יְהוָה קְנֵה־לִּי הַשָּׂדֶה בְּכֶסֶף  
וְהָעֵד עֲדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים:

26 וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:

27 הִנֵּה אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר הַמֵּמְנִי יִפְלֵא כָל־דָּבָר: